

МОВНА ПРОФЕСІЙНА ТА ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ІЗ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНІ

LANGUAGE PROFESSIONAL AND PRACTICAL TRAINING OF APPLIED LINGUISTICS IN UKRAINE

У статті зроблено спробу проаналізувати зміст мовної професійної та практичної підготовки фахівців із прикладної лінгвістики в Україні на прикладі підготовки таких спеціалістів у Державному університеті «Житомирська політехніка». Авторка здійснює аналіз навчальних планів зі спеціальності «035.10. Філологія. Прикладна лінгвістика» на предмет поєднання філологічних навчальних дисциплін та дисциплін, які забезпечують підготовку з інформаційно-комп'ютерних технологій. У статті зазначено, що підготовка прикладних лінгвістів складається з трьох циклів: загальної підготовки, професійної підготовки та практичної підготовки. Своєю чергою перші два цикли поділяються на дві частини: навчальні дисципліни нормативної та варіативної частини. Дослідницею з'ясовано, що прикладна лінгвістика – це спеціальність, яка інтегрує професійне володіння іноземними мовами та знання інформаційно-комп'ютерних технологій і спрямована на розв'язання практичних завдань у галузі мовознавства, перекладознавства та інформаційних технологій. Доведено, що підготовка прикладних лінгвістів має складатися з ефективної підготовки з філологічних навчальних дисциплін та дисциплін, які забезпечують підготовку з інформаційно-комп'ютерних технологій, які в статті умовно названо ІТ-дисциплінами. З'ясовано, що для підготовки фахівців з прикладної лінгвістики необхідно створювати інтегративні навчальні курси з урахуванням специфіки філологічних та ІТ-дисциплін, а також важливе застосування новітніх інформаційних технологій та запровадження дистанційного навчання для їх вивчення. У статті здійснено підрахунки відсоткового співвідношення навчального часу, виділеного на вивчення навчальних дисциплін нормативної та варіативної частини циклу загальної та професійної підготовки спеціальності «035.10. Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р. Авторка узагальнює перелік закладів вищої освіти, у яких здійснюється підготовка прикладних лінгвістів в Україні. Крім того, дослідниця надає перелік закладів вищої освіти України, у яких вивчаються різні іноземні мови.

Ключові слова: мовна професійна підготовка, практична підготовка, прикладний лінгвіст, філологічні дисципліни, ІТ-дисципліни.

The article attempts to analyze the content of language professional and practical training of specialists in applied linguistics in Ukraine on the example of training of such specialists at Zhytomyr Polytechnic State University. The author analyzes the curricula in the specialty "035.10. Philology. Applied Linguistics" as a combination of philology and IT training. The article states that the training of applied linguists consists of three cycles: general training, vocational training and practical training. In turn, the first two cycles are divided into two parts: the disciplines of the normative and the variational parts. The researcher found that applied linguistics is a specialty that integrates professional knowledge of foreign languages and knowledge of information and computer technologies and aims to solve practical problems in the field of linguistics, translation and information technology. It has been proved that the training of applied linguists must consist of effective training in philological subjects and disciplines that provide training in information and computer technologies, which are conventionally referred to as IT disciplines. It has been found out that to prepare specialists in applied linguistics, it is necessary to create integrative training courses, taking into account the specifics of philological and IT disciplines, as well as the important application of the latest information technologies and introduction of distance learning in their study. The article calculates the percentage of training time allocated for the study of the disciplines of the normative and variational part of the cycle of general and vocational training of the specialty "035.10. Philology. Applied Linguistics" in 2019/2020 academic year. The author summarizes the list of higher education institutions in which applied linguists are trained in Ukraine. In addition, the researcher provides a list of higher education institutions in Ukraine, in which different foreign languages are taught.

Key words: language professional training, practical training, applied linguist, philological disciplines, IT-disciplines.

УДК 81'33:378(477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-2.2>

Гайдай І.О.,
канд. пед. наук,
старший викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема підготовки прикладних лінгвістів не є новою у світовій і вітчизняній освіті. Реформування національної вищої освіти в контексті сучасних євроінтеграційних процесів зумовлює потребу у врахуванні в ході організації професійної підготовки вчителя європейських і світових стандартів. Спеціальність «Філологія. Прикладна лінгвістика» поєднує фахове вивчення іноземних мов та сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, що є надзвичайно перспективним на сучасному ринку праці.

Обсяг інформації, що зростає у світі з геометричною прогресією, вимагає фахівця, який професійно володіє не лише однією, переважно англійською мовою, а декількома іноземними мовами, а також іншими професійними навичками, зокрема знаннями інформаційно-комп'ютерних технологій. Тому на тепер затребуваними є спеціальності, які інтегрують різні професійні компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над загальними проблемами розвитку прикладної лінгвістики працюють як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці, серед яких – А. Баранов,

Н. Бардіна, Т. Брига, В. Корнієнко, З. Партико, Е. Савенкова, О. Селіванова, Б. Коваль, Н. Городецький та ін. Серед зарубіжних дослідників питаннями прикладної лінгвістики займаються: Х. Фергюсон, В. Відовсон, М. Холідей, У. Чейф, Т. Гівон та ін.

Так, Т. Брига розглядає прикладну лінгвістику як повноправний розділ мовознавства, спрямований на розв'язання практичних завдань різних галузей науки й техніки, повсякденного життя людини, суспільства на підставі теоретичного доробку досліджень мови й мовлення [2, с. 11–16]. В. Корнієнко зупиняється на розвитку прикладної лінгвістики у контексті інтеграції наукових галузей [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість із науковців, які досліджують питання прикладної лінгвістики, зупиняються на проблемах її розвитку як галузі мовознавства. Тим часом питання методики професійної підготовки прикладних лінгвістів як фахівців поки що залишаються поза увагою дослідників.

Мета статті – проаналізувати зміст професійної та практичної підготовки майбутніх прикладних лінгвістів як фахівців.

Виклад основного матеріалу. Прикладна лінгвістика – спеціальність, яка з'явилася з розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, спрямована на розв'язання практичних завдань у галузі мовознавства, перекладознавства та інформаційних технологій. Прикладна лінгвістика орієнтована на студентів, які прагнуть стати фахівцями у сфері іноземної філології, глибоко володіти двома іноземними мовами (англійською та німецькою/французькою), мати фундаментальні знання в галузі перекладознавства та лінгвістики, а також бути фахівцями з питань комп'ютерної обробки текстів природною мовою, використання інформаційно-пошукових та інформаційно-довідкових систем, забезпечувати переклад та ефективний зв'язок з громадськістю [1]. Сучасний прикладний лінгвіст затребуваний у сфері економічних відносин та активізації ділових взаємин. Найважливішою характеристикою такого спеціаліста є професійне знання іноземних мов та вміння використовувати ці знання під час роботи з комп'ютерними програмами.

На нашу думку, спеціальність «Філологія. Прикладна лінгвістика», за класифікацією І. Соколової [8], належить до підготовки філологів за двома неспорідненими спеціальностями. Підготовка таких фахівців має складатися з ефективної підготовки з філологічних навчальних дисциплін та дисциплін, які забезпечують підготовку з інформаційно-комп'ютерних технологій, які ми умовно назвемо ІТ-дисциплінами. При цьому необхідно зберігати баланс між дисциплінами

загального та професійного циклу, а також практичною підготовкою прикладних лінгвістів.

За вимогою часу на ринку праці з'являються такі спеціальності, які поєднують різні галузі знань, такі як «менеджмент та іноземна мова», «математика та іноземна мова», «англійська мова і література та німецька мова і література» та ін. [9, с. 23–26]. Для підготовки фахівців за такими спеціальностями необхідно створювати інтегративні навчальні курси з урахуванням специфіки філологічних та ІТ-дисциплін. А також важливе застосування новітніх інформаційних технологій та запровадження дистанційного навчання для їх вивчення.

Підготовка фахівців за спеціальністю «Філологія. Прикладна лінгвістика» відома в Україні ще з середини 1990-х рр. Так, за довідником 1996/1997 н. р. підготовка за цією спеціальністю відбувалася у Харківському державному університеті (нині – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) [10]. Тоді як у «Переліку напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників-філологів за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (2007) вищезазначена спеціальність не вказана [6]. З цього можемо зробити висновок, що після десятирічного досвіду підготовки спеціальність втратила актуальність. Проте в «Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю «035. Філологія», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення», згідно з наказом МОН України (2016, 2018), була відновлена спеціальність під новим кодом «035.10. Прикладна лінгвістика» [7].

Проаналізуємо географічні межі ЗВО (закладів вищої освіти), де готують прикладних лінгвістів. Підготовка фахівців за неспорідненими спеціальностями відбувається у Київському національному лінгвістичному університеті, зокрема «Мова та література (англійська мова) і психологія», «Переклад» (дві іноземні мови), «Менеджмент організацій» (із знанням двох іноземних мов), «Правознавство» (зі знанням двох іноземних мов), «Інформатика» (з поглибленим вивченням англійської мови), «Прикладна лінгвістика», у Харківському національному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди, за даними 2007/08 н. р., була спеціальність «Інформатика (спеціалізація: англійська мова)».

За нашими спостереженнями, у 2016/2017 н. р. підготовка за спеціальністю «Філологія. Прикладна лінгвістика» здійснювалася у чотирьох державних ЗВО в Україні: Донецькому національному університеті імені Василя Стуса, Київському національному лінгвістичному

університеті, Східноукраїнському національному університеті імені В. Даля, Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна [3, с. 316–330]. Тоді як у 2019/2020 н. р. коло ЗВО, які здійснюють таку підготовку, розширилося до 10, що свідчить про підвищення інтересу до цієї спеціальності через затребуваність прикладних лінгвістів на ринку праці (див. табл. 1).

До числа ЗВО, у яких здійснюється підготовка фахівців із прикладної лінгвістики, у 2019/2020 н. р. приєднався Державний університет «Житомирська політехніка», де вперше розпочалася така підготовка в Житомирській області.

Проаналізуємо цикли підготовки фахівців зі спеціальності «Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р. у Державному університеті «Житомирська політехніка». Так, начальний план спеціальності поділяється на три цикли: загальної, професійної та практичної підготовки. Перші 2 цикли поділяються на 2 частини: нормативну та варіативну.

У нормативній частині циклу загальної підготовки майбутні прикладні лінгвісти вивчають такі дисципліни, як українська мова професійного спрямування, філософія, політологія, психологія, загальне мовознавство, історія світової літератури, історія англійської мови, латинська мова, сучасні технології лінгвістичних досліджень, вища математика, основи інформаційних технологій. Тобто тут вивчаються як загальнонаукові дисципліни, так і філологічні, а також дисципліни, притаманні для підготовки майбутніх програмістів (див. табл. 2).

Таблиця 1

Перелік ЗВО, у яких здійснюється підготовка за спеціальністю «Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р.

№	ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
1	Державний університет «Житомирська політехніка»
2	Донецький національний університет імені Василя Стуса
3	Київський національний лінгвістичний університет
4	Львівський національний університет ім. Івана Франка
5	Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
6	Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
7	Ужгородський національний університет
8	Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
9	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
10	Херсонський державний університет

Варто зазначити, що навчання в університеті орієнтоване на те, щоб задовольнити індивідуальні потреби студента, всебічно розвинути його здібності. У варіативній частині циклу професійної підготовки студент має змогу вибрати дисципліни з двох блоків. Так, згідно з навчальним планом, студент обирає 9 кредитів за умови збереження тижневого навантаження і має право замінити їх курсами інших спеціальностей (див. табл. 3).

Проаналізуємо цикл професійної підготовки прикладних лінгвістів. У нормативній частині циклу відсоткове співвідношення між філологічними та ІТ-дисциплінами становить відповідно 84 і 16% у нормативній частині (див. табл. 2). Проте ця значуща різниця компенсується у блоках вибору 1 і 2 і становить відповідно 65 і 35% у блоці 1 та 59 і 41% у блоці 2 (див. табл. 3). Крім того, вже з I курсу деякі дисципліни викладаються студентам іноземною мовою. Вивчення іноземних мов майбутніми прикладними лінгвістами у Державному університеті «Житомирська політехніка» здійснюється за автентичними підручниками, а також за навчальними посібниками високого рівня. Навчальним планом передбачено також опрацювання автентичної художньої, публіцистичної, наукової літератури тощо. Варто зазначити, що з майбутніми прикладними

Таблиця 2

Частка навчальних дисциплін нормативної частини циклу професійної підготовки спеціальності «Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р.

№	ФІЛОЛОГІЧНІ	год.	%
1	Практичний курс основної іноземної мови	1290	34
2	Практичний курс другої іноземної мови	360	9,5
3	Практичний курс другої іноземної мови та перекладу	720	19
4	Основи прикладної лінгвістики	90	2,4
5	Основи теорії перекладу	90	2,4
6	Практика перекладу основної іноземної мови	270	7
7	Лінгвокраїнознавство	90	2,4
8	Комп'ютерна та корпусна лінгвістика	90	2,4
9	Контрастивна типологія	180	4,8
	Всього:	3180	84
	ІТ-ДИСЦИПЛІНИ		
10	Основи програмування	240	6
11	Веб-дизайн	90	2,4
12	Бази даних	90	2,4
13	Алгоритми та структури даних	90	2,4
14	Пакети прикладних програм	90	2,4
	Всього:	600	16
	Всього по циклу:	3780	100

Таблиця 3

Навчальні дисципліни варіативної частини циклу професійної підготовки спеціальності «Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р.

№	БЛОК ВИБОРУ 1	ГОД., %	БЛОК ВИБОРУ 2	ГОД., %
	ФІЛОЛОГІЧНІ		ФІЛОЛОГІЧНІ	
1	Практичний курс сучасної англійської мови	180	Сучасна ділова англійська мова	180
2	Практика фахового перекладу основної іноземної мови	180	Переклад і редагування професійних текстів	180
3	Практичний курс сучасної англійської мови та фахового перекладу	270	Сучасна ділова англійська мова та фаховий переклад	270
4	Загальне редагування	90	Лінгвістика тексту	90
5	Теорія міжкультурної комунікації	90	Основи теорії мовної комунікації	90
6	Медіалінгвістика	90	Групова динаміка	90
7	Курсова робота з теоретичного курсу основної іноземної мови	90	Всього:	900 59 %
	Всього:	990 65 %	ІТ-ДИСЦИПЛІНИ	
	ІТ-ДИСЦИПЛІНИ		Курсова робота з теоретичного курсу інформаційних технологій	90
8	Інтернет-програмування	90	Інтернет-програмування: PHP	90
9	Комп'ютерні мережі	90	Операційні системи	90
10	Сучасний штучний інтелект	180	Інтелектуальні експертні системи	180
11	Математичні основи лінгвістики	90	Математичне моделювання в лінгвістиці	90
12	Комп'ютерні системи обробки текстової та графічної інформації	90	Комунікативна логіка	90
	Всього:	540 35 %	Всього:	630 41 %
	Всього по блоку вибору 1	1530	Всього по блоку вибору 2	1530

лінгвістами працюють викладачі з міжнародною практикою викладання. Все це в комплексі сприяє якісній підготовці фахівців зі спеціальності «Філологія. Прикладна лінгвістика».

Цикл практичної підготовки складається з таких видів практик, як навчальна, комп'ютерно-мовленнєва, комп'ютерно-лінгвістична, переддипломна, а також дипломування та захисту випускної бакалаврської роботи. Загальну кількість навчальних годин, відведених на вивчення дисциплін різних циклів, наведено у таблиці 4.

Варто зазначити, що в рамках підготовки таких фахівців уперше у Житомирській області було введено у навчальний план вивчення китайської мови як фахової дисципліни, що, безсумнівно, є величезним досягненням адміністрації та професорсько-викладацького складу університету. Для порівняння наведемо дані про фахове вивчення східних, класичних та інших іноземних мов у ЗВО України (див. табл. 5).

Аналіз навчальних планів для підготовки фахівців із прикладної лінгвістики на 2019–2020 н. р. у Державному університеті «Житомирська політехніка» засвідчив, що під час підготовки таких фахівців на вивчення філологічних дисциплін виділяється більше навчального часу, ніж на ІТ-дисципліни (див. табл. 2). Проте ця різниця збалансовується завдяки дис-

Таблиця 4

Частка загальної, професійної та практичної підготовки у змісті підготовки фахівців за спеціальністю «Філологія. Прикладна лінгвістика» у 2019/2020 н. р.

ЦИКЛИ ПІДГОТОВКИ	(год.)	%
1. Цикл загальної підготовки		
1.1. Нормативна частина	1080	15
1.2. Варіативна частина	270	3,8
Усього за циклом загальної підготовки:	1350	19
2. Цикл професійної підготовки		
2.1. Нормативна частина	3780	53
2.2. Варіативна частина	1530	21,5
Усього за циклом професійної підготовки:	5310	75
3. Практична підготовка	450	6,3
Загальна кількість	7110	100

циплінам, які студент може вивчати на вибір (див. табл. 3). З огляду на ті обставини, що Державний університет «Житомирська політехніка» – лідер регіону з ІТ-освіти, можна сміливо висловити міркування щодо якісної підготовки фахівців з прикладної лінгвістики як філологічного її складника, так і з інформаційно-комп'ютерних технологій.

Фахове вивчення східних, класичних та інших іноземних мов у ЗВО України [3]

№	ЗВО	Мова
1	Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара	Філологія (китайська) Філологія (японська)
2	Київський національний лінгвістичний університет	«Мова і література» (китайська мова та англійська мова); «Мова і література» (японська мова та англійська мова) «Переклад» (китайська мова та англійська мова); «Переклад» (японська мова та англійська мова) «Переклад» (корейська мова та англійська мова); «Переклад» (турецька мова та англійська мова) «Переклад» (арабська мова та англійська мова); «Переклад» (перська мова та англійська мова) «Переклад» (мова гінді та англійська мова); «Переклад» (в'єтнамська мова та англійська мова); іврит та друга іноземна мова; «Мова і література» (нідерландська); «Мова і література» (фінська); «Мова і література» (угорська)
3	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	класичні мови (давньогрецька, латинська), іноземна мова; мова та література (англійська, іспанська, італійська, німецька, новогрецька, французька, шведська), переклад; східні мови та літератури (арабська, гінді, китайська, корейська, кримськотатарська, перська, турецька, японська), переклад
4	Київський університет імені Бориса Грінченка	Філологія. Китайська мова і література Філологія. Японська мова і література
5	Львівський національний університет імені Івана Франка	Філологія – арабська, перська, японська мова та література і українська мова та література Філологія (англійська мова та література та друга іноземна мова) Філологія (латинська, старогрецька, грецька мова та література та друга іноземна мова)
6	Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова	Англійська, китайська; Англійська, турецька Англійська, арабська; Англійська, японська
7	Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського	Мова і література (англійська)/(китайська)/(німецька)
8	Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	Японська мова і література та друга іноземна мова; Китайська мова і література та друга іноземна мова Перська мова і література та друга іноземна мова; Турецька мова і література та друга іноземна мова Іврит та друга іноземна мова
9	Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна	Філологія (старогрецька, латинська мова та антична література) Перекладач китайської мови та літератури
10	Херсонський державний університет	Англійська мова і література (спеціалізація: турецька мова) Російська мова і література (спеціалізація: турецька мова (з поглибленим вивченням прикладної інформатики))

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що завдяки великій кількості навчальних дисциплін за вибором та інтегрованим навчальним курсам на виході ми отримуємо висококваліфікованого фахівця, який володіє кількома іноземними мовами та компетентний у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абітурієнт НТУ «ХПІ». Освітні програми НТУ «ХПІ». 035 «Філологія. Прикладна лінгвістика» (бакалавр) URL: <http://vstup.kpi.kharkov.ua/edprogram/prykladna-lingvistyka-bakalavr/>.

2. Брига Т. Розвиток прикладної лінгвістики як навчальної дисципліни. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/images/conf-2017-04/s1/1>.

3. Гайдай І.О. Підготовка вчителя-філолога подвійного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах України (1956 р. – початок ХХІ ст.) : дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2018. 342 с.

4. Державний університет «Житомирська політехніка». Робочі навчальні плани, затверджені Міністерством освіти і науки на 2019–2020 н. р.

5. Корнієнко В.В. Розвиток прикладної лінгвістики у контексті інтеграції наукових галузей. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*. 2011. Вип. 5. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2011_5/zmist.html.

6. Лист МОН України № 1/9-736 від 06.12.2007 «Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних праців-

ників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3200/.

7. Наказ МОН України 25.05.2016 № 567 (у редакції наказу МОН України 12.04.2018 № 353) «Перелік спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 «Філологія», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0825-16>.

8. Соколова І.В. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутнього вчителя за двома спеціальностями на філологічних факультетах вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2008. 44 с.

9. Сосяк М.М. Управлінські аспекти організації навчального процесу з другої іноземної мови у педагогічних університетах. *Іноземні мови*. 2001. № 1, с. 23–26.

10. Шторгин В.М. Навчальні заклади України : довідник. 1996. Київ : «Феміна».